Rovo rules, he is exempt

רבא אמר פטור –

OVERVIEW

רבא maintains that one who is מובד ע"ז מאהבה is פטור Our תוספות reconciles this ruling of רבא, with seemingly contradictory rulings.

asks: תוספות

ואם תאמר והא אמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד,א) -

And if you will say, but בן יהוצדק משום ר"ש בן יוחנן said in פרק בן סורר ומורה, -

- דעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור² אם כן אפילו לא מקבל ליה חייב That regarding idol worship, illicit relations and murder, the rule is, one should allow himself to be killed, but should not transgress these prohibitions, it is therefore evident that (regarding ע"ז) one is liable even if one does not accept the idol as a deity -

תוספות rejects a proposed answer:

ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר במסכת עבודה זרה בפרק רבי ישמעאל (דף נד,א) -And one cannot say that מסכת ע"ז follows his reasoning, for בא said in מסכת ע"ז in - פרק ר"י

דאפילו בעבודה זרה בצינעא וחי בהם³ ולא שימות בהם⁴ -

That even by נ"ז if he is forced to worship it privately, we apply the פסוק of וחר of וחר and he shall live in them [the מצות]), and this is expounded to mean, but he shall not die because of them -

interrupts in order to reconcile this ruling of אבא with another seemingly contradictory ruling of רבא:

והא דקאמר רבא בפרק ב' דכתובות (דף יט,א) גבי עדים שאמרו להם חתמו שקר כולי -

¹ See מאהבה שויי ד"ה מאהבה who writes; מאהבת אדם או מיראת אדם או מיראת; meaning he does not (necessarily) believe in it, but rather he bowed down to it as a favor to a friend or because he was threatened (by a 'friend'). אבי seems to be saying that ע"ז is different from all other prohibitions, where the act is forbidden regardless of what he is thinking; however by נ"ז there is no היוב מיתה unless he accepts it as a deity, but not if he merely goes through the motions of worshipping it without any belief.

² The case is obviously where he is being forced (on the pain of death) to worship (bow down to) the idol. There is no greater case of מיראה than this, and nevertheless he is required to forfeit his life rather than to do (even) the meaningless act of bowing down to the idol which he may even despise (and he certainly does not accept it as a deity). How can רבא rule that if he is עובד ע"ז מיראה he is פטור?!

יח,ה ³ ויקרא (אחרי) ויח,ה reads; וּשְׁמֶרְתֵּם אֵת חָלְּתֵי וָאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָ**חַי בָּהֵם** אני ה'.

⁴ This would seemingly answer the question; that here we are discussing a case where he worshipped τ"τ privately for fear of his life, which according to רבא [מאהבה will discuss later the case of הבא [מאהבה disagrees with the view that by "ע"ז כו' the rule is בצינעא even בצינעא.

And this which מסכת כתובות of מסכת כתובות regarding witnesses who were told, 'sign falsely, etc. or you will be killed', רבא stated that they should sign falsely -

שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים 5 שאין לד For there is nothing which stands in the way of saving life except for ע"ד, ג"ע and מס' ע"ז this contradicts what רבא stated in מס' ע"ז –

תוספות resolves this contradiction:

הכי פירושו אפילו מאן דמחמיר לא מחמיר אלא בעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים -This is the explanation of what מס' כתובות said in מס'; even the one who is stringent, and requires giving up one's life (even בצינעא), he is only stringent by ע"ז ג"ע and שפיכות דמים, but not for signing falsely. However ע"ז גענעא

We have resolved the apparent contradiction in תוספות. Now תוספות returns to reject the proposed answer mentioned above:

- דאם כן דטעמא דרבא דפטר הוי משום הכי

For if this is so; that the reason רבא exempts the עובד ע"ז מיראה is because of this; since it is a case of רבא which רבא permits (even) if it is ע"ז, provided it is בצינעא -

מאי מייתי אביי בפרק ד' מיתות (סנהדרין סא,ב) מכמה ברייתות -

Why is ברייתות that one who is פרק ד' מיתות that one who is הייב is ע"ז מאהבה ומיראה; how will that disprove רבא who maintains he is - פטור

לימא דאתיא כמאן דאמר בפרק בן סורר (שם עד,א) יהרג ואל יעבור דפלוגתא דתנאי היא⁷ Let רבא respond that those ברייתות are according to the one who maintains regarding ע"ז, the rule is **he should be killed and not transgress, for** indeed it is a dispute between תנאים whether we say ע"ז בצינעא by איהרג ואל יעבר, or not.

מוספות answers:

ויש לומר דסבר רבא דאפילו למאן דאמר דחייב למסור את עצמו -And one can say; that ram maintains that even according to the one who maintains that by "" he is required to deliver himself for death and not transgress

⁵ In מס' ע"ז רבא maintains that one may save his life by worshipping ע"ז בצינעא and here in התובות he is saying that one may not save his life by worshipping ע"ז (in any case). The case of חתמו שקר is presumably בצינעא

⁶ רבא is lenient for he maintains that by ש"ז בצינעא we say יעבר ואל ישבר, but even those who say יעבר, it is only by these three cardinal sins but not for giving false testimony.

ל מהר"ם did not offer this answer there. We must therefore conclude either of two options (see מהר"ם). The ruling of that רבא is according to everyone (even the מ"ד who maintains יהרג ואל יעבר even בצינעא. Or that when בהם stated in "ע"ז that בהם applies to ע"ז בצינעא that is only according to that מ"ד, however הא himself maintains that even by ע"ז בצינעא the rule is יהרג ואל יעבר. In either way the question remains how can רבא state here that he is פטור?!

(even בצינעא), nevertheless -

אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה בבית דין ⁸ -

If he did not deliver himself to die and transgressed, he is not liable for capital punishment in כי"ד. Therefore בי"ד rules that he is העובד (מאהבה ו)מיראה by היום מאהבה ו)מיראה.

asks: תוספות

- וקשה לרבינו שמשון בן אברהם דאמר רבא במסכת עבודה זרה? הכל היו בכלל לא תעבדם אמר לרבינו שמשון בן אברהם דאמר רבא stated in 'מס' ע"ז, 'everything was included in the prohibition of לא תעבדם (do not worship them [ע"ז]), however -

כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה - When the verse specified וחי בהם; this excludes אונס (for he will not be able to live if he refuses to serve the "ע"ז); this indicates the only exclusion is the coercion of the threat of death -

- אבל שאר אונסין הוו בכלל לא תעבדם 10 וחייב והכא פטור אפילו מאהבה דליכא אונס מיתה However other types of coercion are included in the prohibition of אתבדם and he will be liable מיתה for his transgression, and here רבא exempts him from punishment even if he served the ע"ז מאהבה where is no coercion of a death threat! 11

מוספות answers:

- ויש מפרשים¹² דההיא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בסתם אף על גב דלא מקבל עליה לאלוה And others explain that this which was stated there that יהרג ואל יעבר, it is only in a case where he is merely implicitly worshipping the ע"ז, even though he does not accept it in his heart for a deity, but on the other hand he makes no explicit protestations, therefore the rule is יהרג ואל יעבר.

אבל הכא במפרש דקעביד מאהבה ומיראה -

However here (in the case of רבא), it is a situation where he expresses that he is worshipping it only מאהבה ומיראה and he does not accept it as a deity, therefore he is פטור though there is no אונס מיתה.

 $^{^{8}}$ בצינעא יעבר agrees that יהרג ולא יעבר can apply even בצינעא; however if one could not withstand the test and was עובר, he is since he was coerced.

 $^{^9}$ נד,א; the גמרא cited above. (See text by footnote # 3.)

¹⁰ If one is threatened that if he does not worship the ע"ז, his money will be taken away or he will be severely beaten (but not killed), he is liable if he serves ע"ז under these circumstances. See 'Thinking it over # 1'.

¹¹ The רשב"א is asking that the previous answer that even in a case of יהרג ואל יעבר, nevertheless if he was עובר he is פטור, would apply if there was an אונס מיתה, however when בי rules that מאהבה ומיראה he is not discussing an אונס מיתה, certainly not by מיראה, in such a case he should be הייב.

¹² See 'Thinking it over' # 2.

תוספות offers an alternate exclusion to the rule of ייהרג ואל יעבר:

- י אי נמי אפילו בסתם ובעבודה זרה שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה אי נמי אפילו בסתם ובעבודה זרה שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ובעבודה זרה פיסור אי is even by סתם; he did not state explicitly that he is serving it only מאהבה ומיראה, the reason he is פטור is because this is an ע"ז that all who worship it do so only מאהבה ומיראה, but no one accepts it as a deity -
- דומיא דהמן דמייתי עלה התם 13 להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך אומיא בומיא there regarding מאהבה there regarding ברייתא there regarding מאהבה עדיראה the writes 14 [ולא תעבדם] אי we expound this to mean; to them you are not to bow, but you may bow to a person like yourself -

יכול אפילו נעבד כהמן תלמוד לומר לא תעבדם בים יכול

One may think that it is permitted to bow down even to a person who is worshipped like הנעבד; the verse continues לא תעבדם to include a person הנעבד that it is prohibited from bowing to him-

[וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאילו התם מיראה¹⁶ והכא לאו מיראה] - [And רבא responded that it is no proof, for the ברייתא meant, like המן, but not exactly like מיראה, for there, המן was worshipped מיראה, and here what we derive from יראה, but rather as a deity.]

מוספות continues:

ימההיא גופא נמי יש לדקדק דחייב אף על גב דלא קבל עליה באלוה¹⁷ המי על לדקדק דחייב אף על גב דלא קבל עליה באלוה And from that מרא itself (concerning המן) one can infer that one is liable for worshipping ע"ז even though he did not accept this ע"ז for a deity -

- דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא דאדם שכמותך דשרי¹⁸ והיינו בלא קיבלו עליו באלוה For it seems that this which the גמרא prohibits bowing down to one who is worshipped like המן, is (even) in a case where it is similar to bowing down to a person like yourself, which is permitted, which means without accepting him as a deity –

11

 $^{^{13}}$ סנהדרין סא,ב.

שמות יתרו כ.ה 14.

¹⁵ The extra words לא תעבדם לא teaches us that it is prohibited to worship an אביי. אדם הנעבד as a proof that אביי הנעבד is העובד is העובד המן, for was worshipped only מיראה; no one took him seriously as a deity.

¹⁶ One is פטור for worshipping המן, , since it is only מיראה (even though no one explicitly said they are bowing to him (מיראה); this proves that (according to רבא if this ע"ז is worshipped by all only מיראה, one is פטור פטור פטור ay even if he did not say explicitly that he is worshipping it מיראה.

¹⁷ הוספות is seemingly supporting his initial contention (in the very beginning of this 'תוס') that we say יהרג ואל יעבר even when לא קבלו עליו באלוה.

¹⁸ The ברייתא first cited the פסוק פסוק לא תשתחה להם לא משמחה להביד ולא משמחה להביד ברייתא first cited the משמחה לאם לא לא משמחה לא נעבד ברייתא to prohibit bowing to a נעבד כהמן. It is logical to assume that the prohibition (to נעבד לא קיבלו and the exclusion (of אדם שכמותך) and the exclusion (אדם שכמותך) are in similar situations. Bowing to the אדם שכמותך is certainly where לא קיבלו אליו באלוה, so similarly the prohibition of נעבד כהמן is also even where לא קיבלו עליו באלוה. See 'Thinking it over' # 3.

תוספות offers another proof that one is liable for worshipping ע"ז even if אינ באלוה:

רעוד דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס,ב) הפוער עצמו לפעור זו היא עבודתו - ועוד דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס,ב) יסne who excretes to the ע"ז of this is its proper service', and he is liable -

אף על גב דקא מכוין לבזוייא¹⁹

Even though he intends to disgrace it. The משנה continues -

- הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו אף על גב דקא מכוין למירגמיה 'One who throws a stone to the מרקולית; this is its proper service,' even though he intends to stone it -

- אלמא דחייב אף על פי שאין מקבל עליו באלוה It is evident that one is liable even though he does not accept it as a deity.

תוספות rethinks the last proof from פעור ומרקולים:

- ²⁰ומיהו יש לפרש אף על גב דקא מכוין לבזוייא מכוין לעובדה דרך בזיון וברגימה זו²⁰ However one can explain the פעור ומרקוליס by פעור ומרקוליס that even though he intended to disgrace it, nevertheless he also intends to worship it in a disgraceful manner (by פעור) or through this stoning (by מרקוליס).

תוספות responds to an anticipated difficulty on the יש מפרשים:21

רבא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם²² משום דסתם עובד כמדעתו דמי²³ And the reason אביי did not deflect the proofs of אביי, by saying that all those cases were in an instance where he worshipped מאהבה ויראה סתם; he did not say explicitly that he is עובד מאוי"ר; is because worshipping on is like worshipping with intent and there would be no חייב to teach us that he is

asks: תוספות

¹⁹ The משנה cannot mean that he intended to worship it as a deity, for then it is obvious that he is liable. We must conclude that the משנה is teaching that he is liable even if he intends.

²⁰ [According to this ומיהו it is possible to assume (according to רבא) that if א קיבלו באלוה in all cases. The rule of ישבר will then be only בפרהסיא but not תוספות as בצינעא originally suggested and rejected.]

²¹ The יש מפרשים differentiate (according to רבא, in cases of לא קבלו עליו באלוה) between a situation where he was עובד (where he is מאוי"ר סתם) or where he explicitly said that he is עובד מאוי"ר שובד מאוי"ר.

²² Therefore he is הייב, but רבא rules that he is פטור (only) if he explicitly said that he is עובד מארי"ר.

²³ Just as there is no עובד חדוש that he is קבלו עליו באלוה, there is no חידוש if he was סתם, even if it was only מאהבה ומיראה, since all בי"ד knows is that he was עובד ע"ז.

²⁴ This question is stronger according to the א"ג mentioned above that in a case where it is known that all who are worshipping him were not מקבלו עליו באלוה (as the case was by המן), he is פטור, so why did not bow down, since by his not bowing he could be endangering himself and כלל ישראל (as it turned out to be [initially]).

why indeed did מרדכי not bow down to המן?!

מוספות answers:

ויש לומר כדאמרינו במדרש 25 ששתי צורות 26 היו על לבו 27 -And one can say; as it states in the מדרש that המן had two images of ע"ז by his heart, and it would appear as if מרדכי is bowing to these images.

תוספות offers an alternate answer:

ועוד משום קידוש השם²⁸ כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפרק די²⁹ And he also did not bow down in order to make a קידוש השם, where it is correct not to bow down as we find in הלמוד ירושלמי in the fourth פרק in מסכת שביעית in the fourth - פרק

כגון פפוס ולולינוס אחיו שנתנו להם מים בזכוכית צבועה ולא קבלו מהם: For instance פפוס and his brother לולינות, where they gave them water to drink in a glass upon which was painted the name of an ע"ז and the brothers did not take it from them and did not drink from it, even though technically there is no איסור.

SUMMARY

In a case of פקוח נפש if one was עובר and not מוסר נפש he is רבא according to and even if there is no פקו"ב, if he states that he is עובד מאוי"ר or no one accepts this as a deity he is also פטור.

THINKING IT OVER

1. The אאר אונסים asks that רבא himself rules that by שאר אונסים the prohibition of לא תעבדם applies so how can רבא rule here that העובד מאהבה is פטור. ³⁰ However, just as we answered on תוספות first question that even though the rule is יהרג ואל יעבור, nevertheless if he was עובר, he is פטור; the same applies to לא תעבדם that by other אונסים he is forbidden to be עובר, but if he is צובר he is פטור (if אונסים (לא קבלו עליו באלוה). What is the s'א"מ question?!³¹

 $^{^{25}}$ See אסתר רבה ריש פ"ו

²⁶ Others amend this to צלמים (instead of צורות).

²⁷ Regarding bowing to המן there may have been no problem since no one accepted as a deity; however these two may have been worshiped by the populace therefore if מרדכי would bow סתם, he would be זרייב. הייב

²⁸ Occasionally it is permitted to place oneself in danger (especially a prominent person [like מרדכי]), even if there is no איסור, if by doing so, it will cause a קידוש השם.

²⁹ ה"ב. The (מנהדרין פ"ג ה"ה) writes that there was a ritual by the gentiles to drink from these cups, and the brothers refused and they were killed.

³⁰ See footnote # 10.

 $^{^{31}}$ See מהרש"א and אור החמה.

- 2. Do the יש מפרשים agree 32 with the first answer of חוספות that by cases of יהרג ואל , he is פטור if he was יעבר, he is פטור if he was עובר, and maintain he is אייב if he is הייב הייב however by מאוי"ר because he was מפרש that it is מאוי"ר or that no one accepts it as a deity?
- 3. תוספות writes that can infer from the issue of תוספות that one is אייב even if לא קבלו פעריו פעריו מייב אלוה אליו באלוה Seemingly however we can infer the exact opposite, for רבא there states that the מיראה מיראה לא תעבדם, for by המן it was מיראה and therefore המן המן, however the לא תעבדם לא תעבדם היוב it is not like מיראה, but rather that מיראה, which is the exact opposite of תוספות.

³² See footnote # 12.

³³ The י"מ are only answering the question of the רשב"א (but not [necessarily] the first question of 'תוס').

³⁴ The י"מ are answering both תוספות question and the s'רשב"א question.

³⁵ See footnote # 18.

 $^{^{36}}$ See מהרש"א and יד קמא.